

Bolduc

Butlletí Cultural Informatiu de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona

www.dipta.cat

El BOPT en línia:
la materialització
d'un repte

L'Arxiu Comarcal
del Baix Penedès:
25 anys preservant
el patrimoni documental

La plaça de toros
de Tarragona

El llegat d'imatgeria
artística de
Joan Salvadó Voltas

Diputació Tarragona

Número 26 Desembre 2021

El BOPT en línia: la materialització d'un repte

Amb aquest any nou de 2021 ha arribat, per fi, la tan anhelada versió digital del *Butlletí Oficial de la Província de Tarragona*, de consulta i descàrrega lliure, gratuïta i universal a l'adreça <https://arxiuenlinia.dipta.cat/>

Diem anhelada perquè ja fa mesos que els serveis informàtics de la Diputació treballaven en un projecte que s'ha fet esperar perquè s'havia de pensar i muntar bé el disseny, la interfície, el contingut, l'aplicació de cerca, etcètera. L'espera ha valgut la pena. A partir d'ara l'usuari pot fer les consultes que necessiti, directament, sense haver-les de demanar prèviament a l'AGDT.

L'enunciat de l'enllaç que mena al BOPT en línia, <arxiuenlinia.dipta.cat>, ja indica que el projecte no s'acaba aquí. Aquests últims anys l'AGDT ha estat digitalitzant els fons i les col·leccions més importants que custodia: les actes corporatives, els censos electorals, els registres d'admissió de quintos, "Regiones Devastadas", etcètera. Tot plegat forma part d'un ambició programa que té per objectiu pujar tot aquest material a la xarxa, i per descomptat, amb accés lliure, gratuït i universal.

Facilitar la consulta telemàtica i proporcionar accés directe a l'usuari creiem que és la millor manera amb la qual, des del món dels arxius, podem combatre els efectes i les limitacions que imposa la impenitent pandèmia._

Bolduc_

Butlletí Cultural Informatiu de l'Arxiu General
de la Diputació de Tarragona

Coordinadors:

Sergi Borralló i Llauredó
Manel Güell

Col·laboradors:

Equip tècnic de l'Arxiu General: Geòrgia Azón Torres,
Benet Martí Álvarez, Kelma Martínez Toro,
Sara Pérez Rodríguez i Núria Poy Sans

Carrer de Vila-seca, 28
43110 La Canonja
Tel. 977 547 662
arxiu@dipta.cat

Disseny i maquetació:
Unitat d'Imatge Corporativa i Disseny Gràfic
de la Diputació de Tarragona

www.dipta.cat

Diputació Tarragona

Sumari_

Pòrtic

**El BOPT en línia: la materialització
d'un repte**

Assaig

**L'Arxiu Comarcal del Baix Penedès:
25 anys preservant
el patrimoni documental**

Fons

La plaça de toros de Tarragona

Acció cultural

Recull de premsa i Bibliografia

Les Imatges de l'Arxiu

**El llegat d'imatgeria artística
de Joan Salvadó Voltas**

L'Arxiu Comarcal del Baix Penedès: 25 anys preservant el patrimoni documental

CAT / Resum: Des del 1995 el Vendrell i la seva comarca compten amb un equipament arxivístic modern, complet i, sobretot, dinàmic i d'un alt grau d'eficiència. L'Arxiu Comarcal del Baix Penedès conserva 150 fons documentals entre els dels municipis de la comarca i els fons notariaus, patrimonials, personals i d'associacions locals. Alhora, ha dut a terme una profitosa tasca de digitalització documental que permet consultar en línia les actes dels municipis, els capbreus antics i molta premsa històrica. Sota la direcció de Nativitat Castejón, s'han desenvolupat un seguit d'activitats, diverses, creatives i suggerents, organitzades o en col·laboració (concerts, conferències, exposicions, itineraris, programes de TV, publicacions, representacions teatrals, sessions didàctiques...), per tal de difondre el patrimoni documental i la història del Vendrell, que han aconseguit una notable assistència de públic.

Paraules clau: Arxiu, el Vendrell, Baix Penedès, Departament de Cultura, fons, accessibilitat, digitalització.

ESP / Resumen: Desde 1995 El Vendrell y su comarca cuentan con un equipamiento archivístico moderno, completo y, sobre todo, dinámico y de un alto grado de eficiencia. El Archivo Comarcal del Bajo Penedés conserva 150 fondos documentales entre los de los municipios de la comarca y los fondos notariales, patrimoniales, personales y de asociaciones locales. Al mismo tiempo, ha llevado a cabo una provechosa tarea de digitalización documental que permite la consulta en línea de las actas municipales, los cabreos antiguos y mucha prensa histórica. Bajo la dirección de Nativitat Castejón, se han desarrollado una serie de actividades, diversas, creativas y sugerentes, organizadas o en colaboración (conciertos, conferencias, exposiciones, itinerarios, programas de TV, publicaciones, representaciones teatrales, sesiones didácticas...), para difundir el patrimonio documental y la historia de El Vendrell, que han conseguido una notable asistencia de público.

Palabras clave: Archivo, El Vendrell, Bajo Penedés, Departamento de Cultura, fondos, accesibilidad, digitalización.

ENG / Abstract: Since 1995 El Vendrell and its region has an archive facilities, modern, complete and dynamic, with a high degree of efficiency. The Comarcal Archive of Baix Penedès preserves 150 documentary collections, those of the municipalities of the region, and the notarial, patrimonial, personal and local association funds. At the same time, it has carried out a fruitful task of document digitization. That allows online consultation of the municipal acts, old capbreus and a lot of historical press. Under the direction of Nativitat Castejón, have been developed diverse, creative and suggestive activities, organized or in collaboration (concerts, conferences, exhibitions, itineraries, TV programs, publications, theatrical performances, didactic sessions...), to diffuse the heritage documentary and the History of El Vendrell, with a notable public attendance.

Keywords: Archive, El Vendrell, Baix Penedès, Department of Culture, funds, accessibility, digitization.

FRA / Résumé: Depuis 1995, El Vendrell et sa région disposent d'un équipement d'archivage moderne, complet et surtout dynamique, avec un haut degré d'efficacité. Les Archives Comarcales du Baix Penedès conservent 150 fonds documentaires, ceux des communes de la région, et les fonds notariaux, patrimoniaux, personnels et associatifs locaux. Parallèlement, il a mené à bien un travail fructueux de numérisation de documents qui permet la consultation en ligne des archives municipales, des anciens capbreus et d'une grande partie de la presse historique. Sous la direction de Nativitat Castejón, des activités diverses, créatives et suggestives ont été développées, organisées ou en collaboration (concerts, conférences, expositions, itinéraires, programmes télévisés, publications, représentations théâtrales, sessions éducatives), pour diffuser le patrimoine documentaire et Histoire de El Vendrell, qui ont obtenu une fréquentation notable du public.

Mots clés: Archives, El Vendrell, Baix Penedès, Département de la Culture, fonds, accessibilité, numérisation.

Antecedents

El 20 d'abril de 2020 l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès va commemorar el vint-i-cinquè aniversari de la seva inauguració. Per recordar aquesta efemèride, coneixerem quin va ser el seu procés de creació i el treball al servei de la cultura que ha desenvolupat durant aquests anys.

El 26 d'abril de 1983 es va signar el conveni de creació de l'Arxiu Històric Comarcal del Vendrell entre el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament del Vendrell, a partir del qual s'integrà a la Xarxa d'Arxius Comarcals (XAC) de Catalunya. Gràcies a aquest conveni, l'Arxiu ha esdevingut el dipositori dels fons històrics municipals i dels fons de les administracions públiques, les institucions i els particulars que han volgut donar-los-hi o cedir-los-hi per tal de garantir la seva conservació i l'accessibilitat de la seva consulta. El 1989, tot i que encara no s'havia fet efectiva la seva creació, la Generalitat de Catalunya va delegar les competències de cultura a la comarca al Consell Comarcal. En aquest sentit, el 13 de novembre de 1990 el Departament de Cultura i el Consell Comarcal del Baix Penedès van signar el conveni corresponent, el qual fou renovat el 2013. Des de l'octubre del 2005 l'Arxiu s'anomena Arxiu Comarcal del Baix Penedès (ACBP).

L'emplaçament i l'edifici

El 1991 el Servei d'Arxius del Departament de Cultura va establir les bases del nou equipament. Per a la seva construcció, l'Ajuntament del Vendrell va cedir un solar que havia ocupat el pavelló Mossèn Ramon Companys, inaugurat el 1961 com a ampliació de l'Hospital del Santíssim Salvador (1880). El nou edifici, amb una superfície de 600 m², disposa de dues plantes i fou projectat per l'arquitecte municipal, Jaume Roca Canalda. S'hi accedeix per una rampa que va instal·lar

el Departament de Cultura el 2005 en el context dels treballs de substitució de les prestatgeries metàl·liques per armaris compactes.

Seu de l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès, 2021.

La inauguració i la posada en funcionament

A principi del 1995 el Departament de Cultura va designar com a directora del nou equipament M. Carme Coll Font, de manera que al febrer es va començar el trasllat de la documentació que es trobava repartida per diverses dependències municipals del Vendrell i de la qual fins aleshores n'havien tingut cura Jaume Ruart Güixens i Anna Sabanés Alberich, autora de l'inventari dels protocols notariais del districte del Vendrell.

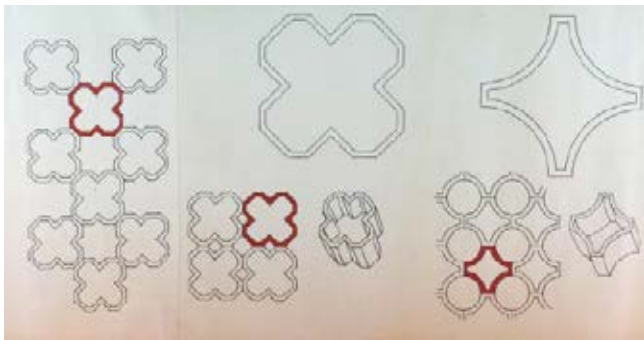
El 20 d'abril va tenir lloc la inauguració oficial de l'Arxiu amb la presència de Josep Maria Huguet, director general de Patrimoni Cultural de la Generalitat, Josep Maria Llasat, alcalde del Vendrell, i Benet Jané, president del Consell Comarcal del Baix Penedès.

Una de les tasques primordials de l'Arxiu va consistir a conèixer la situació de la documentació municipal de la comarca. Per poder aconseguir-ho, ha estat fonamental la subvenció que la Diputació de Tarragona atorga anualment des del 1996, gràcies a la qual s'ha pogut

contractar personal tècnic dedicat a inventariar el patrimoni documental de la comarca. A partir del 2001, amb la incorporació de Nativitat Castejón Domènech com a directora, es fomentà també l'ingrés d'aquests fons documentals mitjançant cessions en comodat.

Equipament al servei de la cultura

Fins al 2020, l'Arxiu custodiava 149 fons documentals procedents de transferències de les administracions públiques, cessions en comodat i donacions d'entitats i particulars. L'Arxiu Comarcal custodia els fons documentals de tretze dels catorze municipis de la comarca: Albinyana, l'Arboç, Banyeres del Penedès, Bellvei, la Bisbal del Penedès, Bonastre, Calafell, Cunit, Llorenç del Penedès, el Montmell, Sant Jaume dels Domenys, Santa Oliva i el Vendrell i l'agregat de Sant Vicenç de Calders.

Disseny de les rajoles que fabricava Industrias Miret al Vendrell, 2021. ACBP. Fons Industrias Miret, SA.

Entre els documents més antics destaquen la col·lecció de pergamins de l'Ajuntament de Banyeres del Penedès (1285-1601) i del fons patrimonial de la família Solà (1377-1662) i quatre capbreus corresponents a Calafell (1565), Bonastre (1562/1694) i el Vendrell (1693-1694). També cal esmentar el fons notarial del districte del Vendrell, el de la Duana Marítima del Vendrell, els fons patrimonials de Carbonell, Marrugat de l'Arboç i Folch-Guimerà, els fons personals de Manuel Bofarull

Terrades, Pau Padró Cañellas, el poeta Joan Ramon i Soler, els germans Ramon i Vidales i el músic Benvingut Socias Mercadé, els fons de l'empresa Industrias Miret, SA, la Cooperativa Agrícola del Vendrell i l'Alcoholera Rovira, el fons de Sotavent, Associació Submarinista del Vendrell, l'Associació Musical Pau Casals del Vendrell, la Biblioteca Popular del Vendrell, la Comissió Jan Fusté —que inclou la Festa de la Bicicleta del Vendrell—, la colla castellera Nens del Vendrell i els fons fotogràfics d'Antoni Bassó Ubach, Antoni Capella, Jaume Domingo Mulet, Feliu Olivé Nin, Antoni Ollé Pinell i Julià Suau Figueras.

Carrossa participant en la Festa de la Bicicleta del Vendrell, 1955. Fotografia d'autor desconegut. ACBP. Fons Comissió Jan Fusté.

Des de la seva inauguració i fins al 2020, l'Arxiu compta amb 95.251 imatges associades a fons documentals que, juntament amb els seus inventaris, es poden con-

sultar al portal **Arxius en línia** del Departament de Cultura. Concretament, les actes de sessions dels plens municipals fins entrada la dècada dels anys cinquanta, així com censos i padrons municipals d'habitants fins l'any 1920 de la totalitat dels municipis de la comarca, inclòs l'agregat de Sant Vicenç de Calders.

Altres documents rellevants que s'han digitalitzat i són accessibles a Internet són el capbreu del Vendrell (1693-1694), el Llibre vell de capbreu de Bonastre (1562) i el Llibre de capbreu de Bonastre (1694), el capbreu de Bernat Pelegrí, senyor del castell de Calafell (1565) i una transcripció d'aquest del segle XVIII, el llibre *Notas de los barcos que llegan en la playa de Sant Salvador del Vendrell desde el dia 4 de octubre de 1804*, la documentació relativa al nucli de Marmellà i la seva agregació al Montmell al segle XIX, el Llibre de verbals de Bellvei (1815-1854), el Llibre d'actes de l'Entitat Menor de les Peces d'Albinyana i els llibres d'actes de l'agrupació intermunicipal del Vendrell i Sant Vicenç de Calders (1941-1942), entre d'altres.

Carta de Josep Tarradellas, president de la Generalitat de Catalunya, a Diego Martínez Barrio, president de la República Espanyola a París. París, 4 de febrer de 1948. ACBP. Fons Pau Padró Cañellas.

Semblantment, la premsa també és accessible al portal XAC *Prensa històrica*, on hi ha disponible una col·lec-

ció de dinou publicacions, entre les quals sobresurt *La Batalla*, *Semanario Obrero de Unificación Marxista* (1935-1976), la revista *El Cérvol*, de la Societat Nova de Banyeres del Penedès (1969-2018), i *El Nostre Poble*, de Santa Oliva (1979-1999). En aquest mateix sentit, s'ha iniciat la digitalització de setmanaris comarcals com ara *El Diari del Baix Penedès*, *La Fura*, *Informatiu de l'Alt Penedès*, *Baix Penedès i Garraf i Llampec*. *Setmanari Informatiu i de Serveis del Baix Penedès*.

Mostra de publicacions dipositades a l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès, 2021. ACBP. Hemeroteca.

D'altra banda, cal dir que, a més de disposar de pàgina web des del 2011 i de ser present a les xarxes socials des del 2017, manté una estreta col·laboració amb les administracions, les institucions (Biblioteca Pública Terra Baixa, Diputació de Tarragona, Fundació Apelles Fenosa, Institut d'Estudis Penedesencs, Institut Ramon Muntaner, Germanes Missioneres Teresianes, RTV El Vendrell, Fundació Privada Mútua Catalana, etc.), les entitats (Amics de la Història del Vendrell, Amics de l'Orgue del Vendrell, Centre d'Iniciatives del Vendrell, Dansaires del Penedès, Els Pastorets del Vendrell, La Lira Vendrellenca, etc.) i els centres educatius de la comarca, la qual cosa ha permès elaborar exposicions, com la del fotògraf Feliu Olivé Nin (2006-2009), la del músic Agustí Cohí Grau (2009), la de l'epidèmia de còlera del Vendrell (2011), de la sardana al Vendrell i els Dansaires del Penedès (2011), la del músic Benvingut Socias (2017) —aquests dues es van poder veure al fòrum Som Cultura Popular de Barcelona—, la de l'artista Antoni Ollé Pinell (2015) i la de l'orde carmelita al Vendrell des del 1868 (2019); oferir sessions didàctiques

a l'alumnat dels diferents nivells educatius i formatius, i organitzar conferències i itineraris pel Vendrell, a vegades dedicats a conèixer personatges il·lustres de la vila, com Ramon Ramon i Vidales, i a vegades dedicats a difondre aspectes històrics, com ara la presència de l'orde religiós de les germanes carmelites.

Marcha para banda, de Benvingut Socias Mercadé. Montserrat, 19 d'agost de 1890. Obra dedicada a Manuel Marqués Bolet. ACBP. Fons Benvingut Socias Mercadé.

de RTV El Vendrell, *España directo de TVE*, o els documentals *Conxita Badia no existeix*, dirigit per Eulàlia Domènech (2012), i *150 anys del ferrocarril de Tarragona a Martorell (1865-2015)*, i el programa *Assaig general de Catalunya Música*.

El pont de ferro sobre la riera de la Bisbal al Vendrell, construït el 1864 per la Societat de Ferrocarrils de Tarragona a Martorell y Barcelona, empresa concessionària de la línia ferroviària de Tarragona a Martorell. Va ser destruït el 20 de gener de 1939 per les tropes republicanes i va ser substituït per un pont nou de ciment armat el juliol del 1939. Fotografia d'autor desconegut. Finals del segle XIX. ACBP. Fons Joan Ramon i Soler.

Amb el suport de la Impremta Ramon del Vendrell, la família Ramon, Neus Oliveras i un grup de directors i actors, l'Arxiu també organitza representacions teatrals del repertori de Ramon Ramon i Vidales: *En Pau de la gralla o la festa major de la vila*, *El carro del vi*, *A cal notari* i *El restaurant de la platja* són sainets que s'han pogut veure aquests darrers anys. Paral·lelament, en col·laboració amb l'associació Amics de l'Orgue del Vendrell, participa en l'organització de concerts per di-

EL BOE a la Diputació

La Diputació de Tarragona, així com la resta de corporacions provincials, conserva la quasi totalitat del voluminós BOE (*Boletín Oficial del Estado*, antiga *Gazeta de Madrid*) a partir, òbviament, del 1836, l'any en què fou creada. L'adquisició d'aquesta publicació s'acordà el 3 de maig de 1836: "Con el objeto de saber y tener á la vista las disposiciones que adopte y haya adoptado el Gobierno de S.M., ha acordado esta Diputación suscribirse a la Gazeta de Madrid, y comprar la colección de Reales Decretos, que está de venta en Barcelona".

AGDT, Actes, 1836, sessió de 03-05-1836, p. 10.

La plaça de toros de Tarragona

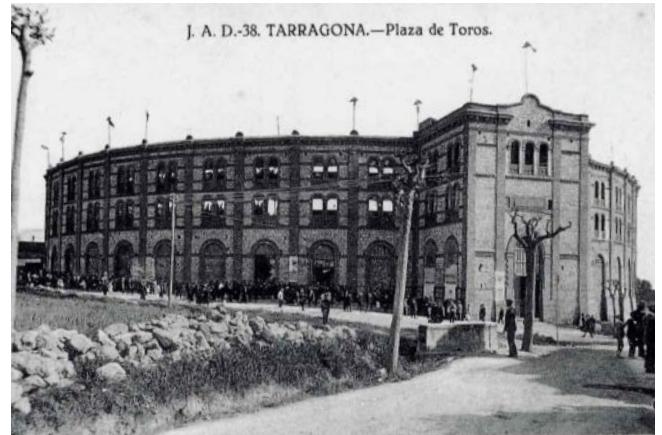
Recinte d'espectacles

Contemplant Tarragona a vista d'ocell, podem comprovar com ens crida l'atenció la immensitat de la plaça de braus, una obra de grans dimensions que exhibeix una combinació lliure de diferents estils sense seguir cap cànon concret i amb la finalitat de crear un efecte de riquesa i luxe.

Es tracta d'una obra projectada per l'il·lustre arquitecte tarragoní Ramon Salas i Ricomà, que va néixer a Tarragona el 29 d'abril de 1848, on també va morir als 78 anys. La plaça de braus va ser un dels primers monuments d'estil modernista que es van poder apreciar a la terra natal de Salas i Ricomà. Es tractava d'un equipament destinat principalment a la celebració d'espectacles taurins que proporcionaven un espai d'oci a la ciutat. Tot i el seu caràcter imponent i l'aura de festa taurina, també s'hi van poder veure volar globus aerostàtics que s'alçaven des del centre de l'arena de la plaça.

Plaça de toros, anys 1970 (Facebook, "Tarragona Antiga", pujada per Josep Llaó Sáez, a les 22.42 h del 3/12/2020).

La plaça de toros oberta, postal antiga dels anys 1920 (R. Calle i J. Benages. Tarragona, segle XX, a través de les postals, V, p. 57).

L'any 1882 es van reunir els propietaris dels terrenys de la futura plaça per constituir la societat que faria possible el projecte, però no va ser fins al 23 de febrer de 1883 que va arribar el permís necessari per iniciar les obres, moment en què va començar a prendre forma l'obra plantejada per Félix Donoso Serna, alcalde de Tarragona durant la Primera República.

En el *Boletín de Loterías y de Toros* de l'1 d'octubre de 1883 s'hi pot llegir com s'anunciava que aquesta seria una de les primeres places de braus d'Espanya, i que es tractava d'un projecte ambiciós que donaria feina a una societat que en aquell moment es trobava en una situació de total precarietat.

La plaça de braus s'alça on antigament hi havia el baluard d'Orleans i les fortificacions que formaven part del sistema defensiu del fortí Reial; avui la trobem circumdada pels carrers Eivissa, Jaume I i Mallorca. Durant l'excavació del sòl es va trobar una columna romana que es va cedir a la Societat Arqueològica Tarraconense.

Si ens endinsem en la seva façana d'arcs, podem contemplar el seu interior de gairebé 80 metres. Els tarra-gonins, i tots aquells que volien gaudir de l'espectacle, podien entrar a les graderies a través dels vuit vomito-ris, nom que rebia la zona de pas que permetia l'accés en massa als espectadors.

Primer Concurs de Castells, 4/10/1932. Hermenegildo Vallvé Vilallonga (AGDT, Fons d'Imatges, reg. 430/5568).

Plaça de toros. Jurat del I Concurs Castellor, presidit per Pau Casals, 4/10/1932. Hermenegildo Vallvé Vilallonga (AGDT, Fons d'Imatges, reg. 430/5569).

És un monument a l'espectacle, sobri però elegant, que en els seus inicis engendrà tot d'expectatives i que avui encara sorprèn els ulls de qui el contempla. Es va inaugurar el 21 de setembre de 1883 amb toros d'Antonio Hernández i Fèlix Gómez, amb el torero cordovès

Rafael Molina, conegut amb el sobrenom de *Lagartijo*, i el granadí Salvador Sánchez, àlies el *Frascuelo*.

La fira taurina organitzada amb motiu de les festes patronals de Santa Tecla el mes de setembre va atreure durant anys les principals figures i ramaderies del món taurí, així com els 17.000 espectadors que podia acollir la plaça en els seus inicis. Amb el temps, va obtenir el reconeixement jurídic de Bé Cultural d'Interès Local (1993).

Des de la seva construcció fins avui, la plaça ha estat escenari d'espectacles de tota mena, sobretot taurins. Recordem, en aquest sentit, un altre fons de l'AGDT de gran importància, relacionat amb la plaça de braus: el Fons Almagro, nom que rep gràcies al seu donant, el senyor Francesc Xavier Almagro, que el va cedir a la Diputació l'any 2008, i que es compon, bàsicament, d'una notable col·lecció de cartells de les actuacions taurines. Sobre aquest fons se'n va fer un article que es va publicar en el *Bolduc* núm. 17, del primer semestre del 2015.

Ara bé, amb la prohibició de les corrides de toros a Catalunya es van deixar d'oferir aquest tipus d'espectacles i es va donar pas a d'altres, d'entre els quals cal destacar el conegut Concurs de Castells de Tarragona, que s'hi celebra cada dos anys.

Cartell del Concurs de Castells, 27/9/1970 (AGDT, Fons Almagro, reg. 933-33).

XIV Concurs de Castells, 4/10/1992 (AGDT, Fons Almagro).

El paper de la Diputació de Tarragona

La construcció de la plaça de braus va suposar una considerable inversió que, amb el temps, va acumular un

gran deute, fins al punt de davallar a una situació gairebé ruïnosa. Davant d'aquest futur incert, la Diputació va proposar comprar-la per tal de recuperar un dels monuments més emblemàtics de l'època i de la província.

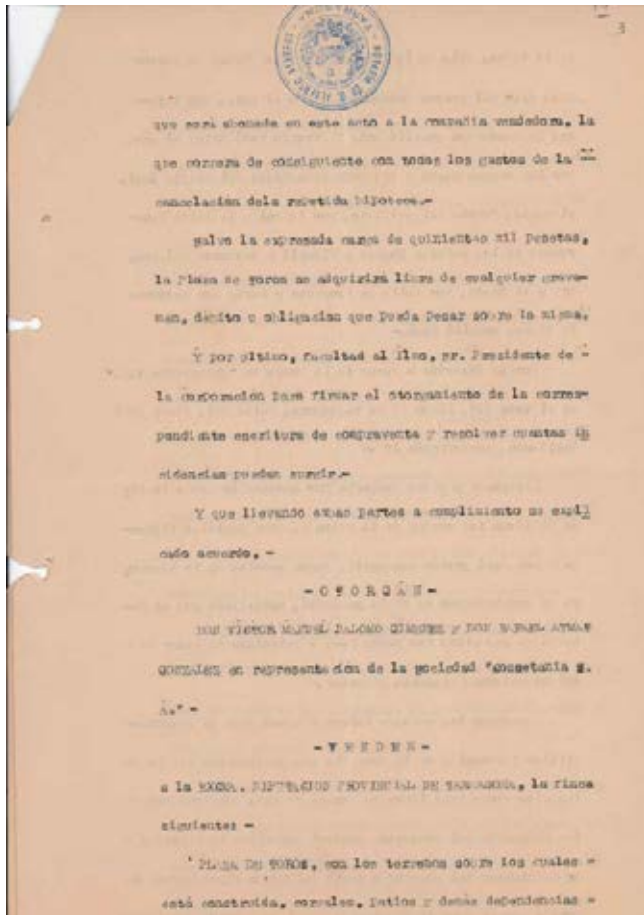
Tarraco Arena Plaça. Portal d'accés, 2016-2017 (AGDT, Fons d'Imatges, ref. "Edificis i centres de la Diputació").

Porrera heroica

Un dels pobles de la demarcació de Tarragona que més es va assenyalar en l'oposició armada contra les partides carlines durant la primera carlinada fou Porrera. Tant és així que les autoritats concediren a la vila una medalla "con que debe honrarse a los heroicos defensores de Porrera". Diputats i autoritats polítiques i militars van disposar els trets bàsics del seu disseny: "debe ser de plata, de una figura oval, con las columnas de Ércules, una corona y el libro de la Constitución abierto en medio de ellas, con el lema a su alrededor de: A los defensores de Porrera".

AGDT, Actes, 1837, sessió de 27-04-1837, f. 4.

Tal com consta en l'escriptura de compravenda protocolitzada pel notari Alberto Alaber Piella, de 4 d'agost de 1949, la Diputació de Tarragona comprava la plaça de braus a Cossetània S.A. per un import d'1.500.000 pessetes. [reg. 1161, Governació (1949)].

Espectura de compravenda de la plaça de braus per la Diputació de Tarragona, 4/8/1949 (AGDT, Governació, reg. 1161).

Una vegada fou seva, la Diputació es va disposar a fer les obres més urgents i d'imprescindible execució per dignificar l'edifici: reparar la coberta, donar-li una mà de pintura, millorar la infermeria i els accessos i revisar la instal·lació elèctrica.

Més endavant, l'any 2006, va tocar una remodelació i el cobriment del recinte, obres que van acabar l'any 2010 amb la instal·lació d'una cúpula retràctil de 92 metres de diàmetre i 980 tones de pes. El canvi d'imatge imposava un canvi de nom a l'equipament,

que passà a denominar-se Tarraco Arena Plaça. Actualment segueix sent propietat de la Diputació de Tarragona, però l'arrendament i l'explotació van a càrrec d'una empresa externa, l'Agència de Publicitat Internacional Catalana.

Tarraco Arena Plaça. Obres a la cúpula retràctil, 2016-2017 (AGDT, Fons d'Imatges, ref. "Edificis i centres de la Diputació").

El fons documental de l'AGDT

L'AGDT conserva un fons compost per gairebé set caps amb expedients de la secció de Vies i Obres que fan referència a l'antiga plaça de braus. [reg. 2520, 2689, 2737, 6514, 6698, 6971 i 7269]. Com hem assenyalat, quan la Diputació de Tarragona en va passar a ser la propietària va iniciar una sèrie d'obres per tal de reparar l'aspecte ruïnós, la qual cosa va requerir l'obertura dels corresponents expedients per documentar i justificar tots els procediments seguits. En aquest fons històric hi trobem documentació compresa entre els anys 1949 i 1992, amb diversos expedients de les diferents obres que s'hi van realitzar, com ara les de pintura, la reparació de la coberta, l'aplicació de servituds de pas, l'adequació de la infermeria, la instal·lació de la rampa d'accés, un repàs del sistema elèctric, la reposició de la porta de la Torrassa o la reparació de la barreira i la contrabarrera i les seves tanques, entre d'altres.

També hi ha alguns projectes, com el de l'enllumenat de la façana, de l'enginyer industrial Enric Ventosa Serra. Destaca, així mateix, l'expedient d'adjudicació de la construcció del mur de contenció de terres adjudicat a Toros La Plana, S.L, o el de la construcció de la terrassa mirador per a inspecció dels toros, la quadra de cavalls, sanitaris i escales, així com la conservació general de la plaça.

Plaça de toros. Tribuna, 1968 (AGDT, Fons d'imatges, reg. 1-010/3).

Plaça de toros. Graderies, 1968 (AGDT, Fons d'imatges, reg. 1-010/3).

UNA MÀ DE PINTURA

L'expedient relatiu a la pintada de la plaça es va portar a terme en dos concursos restringits. El primer es va

celebrar a finals de l'any 1949 i el segon a mitjans de l'any següent. El primer concurs, que va necessitar una pròrroga, es va fixar en un pressupost de 18.841,50 pessetes i va ser adjudicat a Manuel Ferraté Ramos, que era el que ofería les millors condicions i el pressupost més econòmic. El segon concurs va seguir la mateixa dinàmica, amb un pressupost semblant, però aquest cop s'hi va introduir una vuitena base que ampliava el termini per finalitzar les obres, que va passar de 60 a 90 dies, i també s'hi establia expressament que la presentació de l'oferta havia de suposar necessàriament la seguretat per part del firmant de poder obtenir els materials necessaris en els terminis establerts, que era on havia fallat el primer concurs. Es va adjudicar a Adolfo Ferraté Pinet per un import de 18.195,48 pessetes.

La reparació de la coberta, la infermeria

L'expedient de reparació de la coberta [[reg. 2689, 2737 \(1950\)](#)] fixava el pressupost el febrer del 1950, i amb data 12 de juny del mateix any trobem la memòria del projecte, que consta del plec de condicions facultatives i econòmiques (setze pàgines amb quatre capítols que recullen un total de vuitanta-sis articles). La memòria deixa clar que no es vol canviar el sistema general de construcció ni l'aspecte exterior de la plaça. Al llarg de la seva redacció es pot observar com s'exigeix que tots els materials que s'utilitzin per a l'obra siguin de la màxima qualitat, i en el seu plec de condicions s'hi veu reflectit el control exhaustiu desplegat per assegurar que es complia aquesta condició. El 1965 dues fortes ventades van fer destrosses importants a la part coberta de la plaça, desperfectes que es van haver de reparar per garantir la seguretat dels ocupants de la planta superior.

Capta l'interès un pressupost del 1953, relatiu al departament d'infermeria de la plaça, que deixa constància de la creació d'aquest equipament sanitari [reg. 2737 (1951-1953)] a càrrec de l'arquitecte Francesc Monravà Soler. També, gràcies a un plànol del 1955, podem observar com la Diputació va proposar una servitud de pas a la plaça. En aquell moment qui tenia arrendada la plaça de braus era el gran empresari José Moya Iñiesta.

Resulta curiós veure com els diferents arquitectes provincials s'escriuen per fer-se consultes sobre el manteniment de les places de toros que tenien a les seves províncies. Així, el 1955 l'arquitecte provincial de Saragossa, Teodoro Ríos, n'adreçà una al seu homòleg tarraconí, preguntant quins eren els millors tractaments i materials que s'havien de donar a l'arena de la plaça perquè aquesta resistís bé els aiguats de les pluges [reg. 2737 (1955)].

Un altre document interessant de consultar és un inventari del 1955 dels mobles i les eines existents, de les instal·lacions dels diferents serveis i de la descripció de l'estat de conservació de l'immoble. Amb el transcurs del temps la tinta del document s'ha anat difuminant i ha fet que aquest sigui difícil de llegir.

MÉS OBRES

El 1958 es va convocar a concurs la construcció d'una graderia i s'hi van presentar Joan Magí, Josep Reverté, Rafel Noguerón i Joan Figuerola. El concurs el va guanyar Josep Reverté Llop. També trobem un expedient d'habilitació de la porta de la Torrassa i un de reparació de la barrera i la contrabarrera, amb la memòria, el pressupost i el plec de condicions. En aquell moment l'arquitecte provincial era Francesc Monravà Soler.

Altres obres de rellevància executades l'any 1964 van ser les de fusteria i ferreteria per motius de conserva-

ció, augment de la capacitat i el canvi de l'emplaçament de les llotges de la presidència. Aleshores l'arquitecte provincial era Salvador Ripoll Sahagún.

L'any 1965 es van dur a terme alguns projectes igualment interessants, com el de dotació i instal·lacions per a l'habitatge del conserge (per l'arquitecte Salvador Ripoll Sahagún), l'accés a la graderia tocant als torils, l'obertura d'un accés a la via pública al costat de la Torrassa i la urbanització de l'entorn. També hi consta un pressupost per canviar la línia general del subministrament d'aigua amb canonades de plom per canonades de ferro.

La plaça de braus al Fons d'Imatges

LES FOTOGRAFIES

En el fons d'imatges fotogràfiques que custodia l'AGDT n'hi consten un total de 114, compreses entre els anys 1968 i 2017 i que podem agrupar en dues categories: les que són de l'antiga plaça de braus i les que són de l'actual Tarraco Arena Plaça [reg. 34, 070-11; 49, 069-14; 1, 010-3; 13, 006-1].

Plaça de toros. Pàrquing, 1968 (AGDT, Fons d'Imatges, reg. 1-010/3).

Plaça de toros. Sorteig, 1968 (AGDT, Fons d'Imatges, reg. 1-010/3).

Respecte a la primera categoria, el fons disposa de 52 imatges en blanc i negre, datades entre 1968 i 1994. Destaca un reportatge de les instal·lacions en el qual es pot apreciar la vulnerabilitat de la infraestructura, que faria que amb el pas del temps s'anés deteriorant fins a arribar gairebé a un aspecte totalment ruïnós. Algunes imatges mostren com les graderies estaven sempre plenes de gom a gom, i en conseqüència el pàrquing.

Plaça de toros. Aurelio García, Higares, dedicant la seva alternativa a José Moya Iñiesta, 1968 (AGDT, Fons d'Imatges, reg. 1-010/3).

També ha quedat constància, gràcies al fons fotogràfic, com s'hi feien sorteigs. Una de les imatges a destacar és una de dedicada a l'empresari arrendatari de la plaça de toros, José Moya Iñiesta, pel torero novell Aurelio García, Higares, que li dedicà la seva alternativa, reconeixement que rebien els toreros novells perquè se'ls pogués considerar matadors de toros. Al Fons Almagro hi ha dipositat un cartell del 20 d'agost de 1967 en què s'anuncia l'alternativa del famós torero Aurelio García, Higares (AGDT, reg. 30, 822-829; mides: 31,1 x 43,4 cm).

Destaquen també les imatges de la signatura del conveni d'arrendament de la plaça de braus del 1992, on hi és present el president de la Diputació, Josep Mariné Grau, així com les imatges del 1994 de la signatura del contracte d'adjudicació.

Signatura del contracte d'adjudicació de la plaça de braus, 28/4/1994 (AGDT, reg. 49, 069/14).

Pel que fa a la segona categoria, podem observar diverses fotografies de les instal·lacions de la Tarraco Arena Plaça que permeten adonar-se de l'evolució. Hi ha imatges de l'interior i de l'exterior de la plaça, de com s'han cobert les graderies amb cadires de diferents colors, així com de la instal·lació d'un ascensor que facilita l'accessibilitat. Cal destacar les fotografies referents a la construcció i instal·lació de

la cúpula retràctil de la plaça. Les diferents obres que s'hi han fet, especialment la de la instal·lació de la cúpula retràctil, han permès desenvolupar al màxim la seva polivalència.

Tarraco Arena Plaça. Exteriors, 2016-2017 (AGDT, Fons d'imatges, ref. "Edificis i centres de la Diputació").

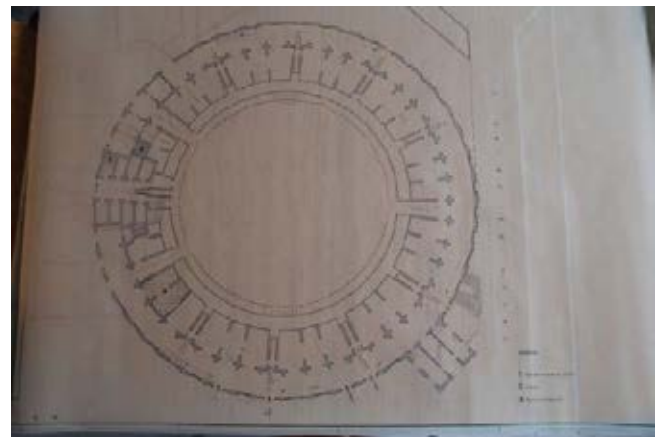

Tarraco Arena Plaça. L'arena, 2016-2017 (AGDT, Fons d'imatges, ref. "Edificis i centres de la Diputació").

ELS PLÀNOLS

Pel que fa a la part d'imatge gràfica, a l'AGDT hi ha gairebé vint-i-tres unitats d'instal·lació, que contenen diversos plànols enrotllats referents a la plaça de braus i les seves obres, del període entre 1951 i 1999.

El plànol més gran és un de la planta de la plaça que amida uns 80 centímetres, i el més petit és de les tanques al carrer d'Eivissa i Jaume I, de 27 centímetres. Tot i el pas del temps, els plànols es conserven en bon estat. El material que s'utilitzava majoritàriament era el paper de ceba, fet que, juntament amb la seva bona conservació, fan que avui aquests plànols es puguin veure gairebé impecables.

Plaça de toros de Tarragona. Graderies, pis primer. Escala 1:200. Tarragona, febrer del 1876 (AGDT, reg. 2737).

Geòrgia Azón Torres

Tècnica auxiliar de l'AGDT

Participació dels arxius tarragonins en el documental sobre els vint anys de la declaració de la UNESCO de Tarragona com a Patrimoni Mundial

Tarraco al món, 20 anys de Patrimoni Mundial vol ser la commemoració de les dues dècades completes en què la ciutat de Tarragona i el seu hinterland patrimonial han gaudit del reconeixement i la consideració cultural i patrimonial de la UNESCO. En ocasió d'aquesta fita, s'ha treballat des de diversos àmbits en la realització d'un documental que ha vist la llum els darrers dies del 2020.

Ha estat el primer documental, com a guionista i productora, de la coneguda periodista Cinta Bellmunt, i hi han participat destacats personatges del món de l'arqueologia local, com són Cristòfol Salom (idea i supervisió), M. Elena Virgili, Jordi Abelló, David Pino, Jordi Piqué o Teresa Sans. El documental recrea un viatge que comença als anys vint del segle XX, quan Tarragona es mentalitza de la importància cultural de recuperar el seu llegat patrimonial antic, s'exposen les estratègies adoptades per assolir aquest reconeixement i se'n fa un balanç final.

El documental, realitzat per S. Morris Produccions, no hauria estat possible sense comptar amb l'hemeroteca i els audiovisuals, fotografies i imatges aportades pels principals centres documentals de Tarragona: Arxiu General de la Diputació, Arxiu Històric de Tarragona, Arxiu del Consell Comarcal del Tarragonès, Arxiu His-

tòric de la Ciutat, Arxiu del Port, Biblioteca Hemeroteca Municipal, Biblioteca Pública, Museu Nacional Arqueològic, Reial Societat Arqueològica Tarraconense, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, etc.

<http://cintabellmunt.blogspot.com/2020/12/el-meu-primer-documental-com-guionista.html>

El fons fotogràfic Cuixart de l'ACRE, disponible

L'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre (ACRE) ha acabat l'inventari del fons fotogràfic de Joan Cuixart i Vives, un fotògraf barceloní molt vinculat a la població de Tivissa. A partir del Nadal del 2020 aquest fons fotogràfic, format per més de 700 instantànies entre el 1951 i els primers anys de la dècada dels vuitanta del segle XX, ja era consultable en línia. Es va aprofitar l'avinentsa per dur a terme una primera activitat de difusió i, des de l'ACRE, es va editar un calendari del 2021 (amb exemplars limitats), il·lustrat amb una selecció de dotze fotografies de Joan Cuixart, que es va repartir després de les festes de Cap d'Any a les oficines de l'Ajuntament de Tivissa i a la mateixa seu de l'ACRE.

Es recupera un volum sacramental de Bellvei

El novembre del 2020 els responsables de l'Arxiu Diocesà de Barcelona van comunicar que, en el decurs de la revisió dels volums de visites pastorals, s'havia trobat

un llibre de baptismes de la parròquia de Bellvei amb registres que abastaven del 1843 al 1851, i també amb els decrets de visites del 1819 al 1930. Atès l'interès que revestia la troballa per a l'Arxiu Històric Arxidiocesà, es va fer una còpia escanejada del volum en qüestió i es va cedir a l'arxiu eclesiàstic tarragoní. La còpia digitalitzada ja ha estat pujada al web i es pot consultar en línia, així com la resta de registres sacramentals de les parròquies de l'arxidiòcesi.

Videoxerrada organitzada per l'Arxiu del Port de Tarragona

El dijous 7 de gener de 2021, a les 19.30 h, va tenir lloc la xerrada "La plaça dels Carros", a càrrec de Ramon Aloguín Pallach. L'acte va desenvolupar-se en format virtual, a través del canal de YouTube del Port de Tarragona.

Nova col·lecció de documents antics pujats a la xarxa

L'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà ha digitalitzat la seva col·lecció d'escrips i pergamins antics pro-

cedents de Vimbodí i Poblet, amb la intenció de pujar-los, tot seguit, a la xarxa i permetre'n l'accés lliure i gratuït des del portal **Arxius en línia**. La col·lecció es va constituir, en bona part, gràcies a l'aportació de la família Potau, de Constantí, i es compon d'un total de 189 documents, si bé s'han hagut de deixar a banda cinc pergamins de característiques excessivament sensibles per a l'escaneig. Cronològicament, va des del 1347 (debitori) fins al 1634 (encarregament de censal). El projecte ha estat cofinançat entre l'ACCB i l'Ajuntament de Montblanc.

Convocatòria del IX Premi d'Investigació Port de Tarragona

El mes de maig del 2020 l'Autoritat Portuària de Tarragona va convocar el IX Premi d'Investigació Port de Tarragona. Ateses les circumstàncies imposades per la pandèmia de la Covid, de restricció de mobilitat, el termini de presentació al guardó es va ajornar fins al 29 d'octubre d'enguany.

El Premi d'Investigació Port de Tarragona, dotat amb 6.000 euros, es convoca anualment, en format de projecte de recerca de totes aquelles propostes en l'àmbit de les Ciències Humanes, prioritàriament, la Història, en el marc de referència del port de Tarragona i la seva àrea d'influència. Els darrers anys, l'Arxiu del Port ha universalitzat la consulta de les sèries documentals més importants que conserva per tal que aquesta documentació sigui accessible en línia a través del web del Port de Tarragona.

L'Arxiu del Port posa a prova l'enginy dels arxivers a través d'un joc virtual

El mes de febrer del 2021 es va habilitar al web del Port de Tarragona la versió digital del joc d'escapada *El misteri de l'arxivera*. Es tracta d'una nova edició d'una enigmàtica activitat que té els seus antecedents l'any 2019, en què s'estrenava en format presencial, coorganitzada amb Auriga Serveis Culturals. Les limitacions de mobilitat i les restriccions en els aforaments

imposades per combatre l'expansió de la pandèmia van aconsellar la conversió de l'activitat de presencial a virtual, un format que, d'altra banda, pot arribar a un nombre més gran de públic.

El misteri de l'arxivera posa a prova les habilitats dels participants, ja que per salvar l'arxivera del perill que l'amenaça cal resoldre una sèrie d'enigmes utilitzant tot l'enginy i la imaginació possibles per superar el repte. Es tracta d'una proposta diferent, més propera a l'oci que a la feina, però capaç de donar a conèixer alguns dels espais i les característiques de l'Arxiu del Port i del seu contingut.

Consultable el fons de la família Piñol, de Rasquera

L'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre ha completat el tractament del fons documental de la família Piñol de Rasquera, dipositat allí pels titulars. Es tracta de 0,3 metres lineals de diversa documentació de caràcter familiar, compresa entre 1625 i 1873. D'una banda, còpia de baptismes, capítols matrimonials i testaments, compravendes i un llarg plet amb l'Ajuntament per l'ús de les aigües (que els Piñol necessitaven per al seu molí d'oli). A part, hi consta també un conjunt de

254 fotografies, la majoria en placa de vidre estereoscòpica, d'entre 1905-1920, que mostren trobades familiars, excursions, caceres o treballs al camp. La ciutat de Barcelona, on la família va residir un temps, també va ser tema fotogràfic. Els instruments de descripció d'aquest fons de la família Piñol ja estan a disposició de consulta.

Els convenis amb la Societat Genealògica de Utah

Ja fa molts anys, la Societat Genealògica de Utah (SGI), organisme creat per l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies (EJSDD), va establir un conveni amb el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya a través del qual es comprometien a microfilmear o digitalitzar tot aquell material documental susceptible de contenir informació útil per a la recerca genealògica, això és, censos de població, padrons, quintes, Registre Civil, etcètera. La SGI va pujar les imatges al seu web (FamilySearch), a través del qual els usuaris hi tenen accés lliure i universal.

L'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà ha ajuntat les sèries documentals digitalitzades per la SGU i n'hi ha afegit d'altres: expedients de quintes, els censos i els padrons municipals fins a l'any 1940 de Barberà de la Conca, Blancafort, Conesa, les Piles, Llorac, Montblanc, Pira, Pontils, Rocafort de Queralt, Rojals, Savallà del Comtat, Senan, Solivella, Vallclara, Vallfogona de Riucorb, Vilaverd i Vimbodí i Poblet.

Estem parlant d'un total de 1.105 documents, distribuïts en 104.375 pàgines digitalitzades, que l'ACCB ha pujat al portal Arxius en Línia per facilitar-ne la consulta telemàtica, lliure i universal, i també la descàrrega.

La SGU va fer, i està fent, una tasca ingent de reproducció digital de documents d'arxiu. Seria bo que tota la Xarxa d'Arxius de la Generalitat seguís l'exemple de l'ACCB, bo i preservant la qualitat de la imatge i a través d'una interfície fàcil de manipular i de gran resolució.

Es completa el llegat de l'artista montblanquí Ismael Balanyà Moix

En commemoració del centenari del naixement de l'artista de Montblanc Ismael Balanyà Moix, el passat 25 de febrer l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà va rebre una donació anònima, de mans de Cristina Climent, que aplega diversa documentació sobre l'artista entre 1882 i 1937. Entre les peces cedides a l'arxiu hi consten dos dibuixos i un quadern manuscrit, a tall de dietari, on contà la seva vivència personal del bombardeig de Tarragona de març del 1938. Ismael Balanyà, a més de ser un notable pintor de quadres i frescos murals, va destacar per la seva tasca de salvaguarda del patrimoni cultural escrit de Montblanc.

Ingressen el fons de l'antiga Cooperativa Vitícola de Solivella

El passat 26 de febrer, els documents de la cooperativa de Viticultors Solivella van ser cedits i ingressats a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà. La cessió, en règim de dipòsit de comodtat, la van subscriure l'Ajuntament solivellenc i l'empresa Agrícola de la Conca. Amb aquest, l'ACCB compta ja amb cinc fons documentals d'antigues cooperatives agrícoles (a més del de Solivella, els de la Guàrdia dels Prats, Montblanc, Vallclara i Vilaverd), que resulten de gran importància

per a l'estudi dels conreus, de la producció agrària a la comarca i del treball i la mà d'obra al camp.

Dossiers informatius de l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès

Les xarxes socials (Facebook, WhatsApp, Instagram, Twitter) s'han convertit en la punta de llança de la difusió, una nova manera de divulgar la cultura i, naturalment, les novetats dels arxius (pujades totes al web de la Xarxa d'Arxius Comarcals). El març del 2021 van presentar-se diversos dossiers interessants de l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès, elaborats per la directora, Nativitat Castejón. A mitjans de febrer, amb motiu del Dia internacional de la Ràdio, apareixia un breu reportatge amb quatre fotografies i un resum històric de l'emissora Ràdio El Vendrell, inaugurada el juny del 1950, el fons documental de la qual custodia l'ACBP.

Per commemorar el Dia de la Dona, va tenir lloc la magnífica iniciativa de donar a conèixer el fons de la profesora Rosa Miquel Nin (1897-1961). Una breu semblança il·lustrada amb un parell de fotografies familiars donaven a conèixer un arxiu personal de força interès.

Enguany es compleix el 70è aniversari de l'homenatge retut a l'insigne músic vendrellenc Benvingut Socias Mercadé (1877-1952), una bona ocasió per advertir que l'ACBP ha acabat l'inventari del seu fons, el qual és consultable al portal d'Arxius en Línia. El dossier, amb quatre fotografies seleccionades, recull els actes que van dur-se a terme l'any 1951, quan les forces vives del Vendrell van organitzar un homenatge al seu il·lustre convilatà.

Conferència virtual organitzada per l'Arxiu del Port de Tarragona

El dimarts 23 de març de 2021, a les 19 h, l'Arxiu del Port de Tarragona (APT) va organitzar la conferència virtual titulada "La pell de l'Arxiu", de Ricard Martínez, que comentà la creació de la instal·lació refotogràfica "Autoretrat d'un vaixell anomenat arxiu". La xerrada s'integrava dins del cicle de les "Tardes a l'Arxiu", una activitat que l'APT ha encetat aquest 2021 per tal de divulgar al màxim aquells temes que puguin ser d'interès general. El format de l'acte va ser virtual a través del canal de YouTube del Port de Tarragona; prèviament s'havia anunciat l'enllaç per poder-hi participar.

El fons personal de Víctor Cabré, a consulta

A inicis d'abril del 2021, l'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre (ACRE) va completar els treballs de classificació i de descripció del fons personal de Víctor Cabré Cedó, que havia estat cedit a finals del 2018. El fons ocupa un metre lineal de prestatgeria i conté una col·lecció de llibrets d'acondatats pel servei veterinari, fruit de la seva tasca professional com a veterinari. Igualment, hi consta diversa documentació relativa a la seva activitat a l'Ajuntament de Tivissa, del qual va ser secretari i, també, alcalde. Especialment interessant és la correspondència que va mantenir amb alguns dels principals polítics locals (Anselm Guasch, Josep Nicolau, els marquesos de Marianao) i d'àmbit nacional (Adolfo de Navarrete de Alcázar, Manuel Kindelán).

Víctor Cabré Cedó fou un tivissenc ben connectat políticament dins del Partit Liberal, però obert a aliances i a pactes que garantissin l'ordre i l'estabilitat social. Quan esclatà el conflicte que enfrontà els parcers representats per las Societat Obrera de Tivissa i els petits propietaris, Cabré tingué una intervenció rellevant en defensa dels interessos dels grans terratinents.

Exposició en línia sobre la festa de Sant Jeroni, de Móra

L'equip tècnic de l'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre va elaborar, de cara als actes de la Primavera Cultural de Móra d'Ebre, una exposició en línia titulada "La Festivitat de Sant Jeroni de Móra d'Ebre, tradició i devoció popular". A través de cinc imatges fotogràfiques antigues, degudament comentades, es volia mostrar el

sentit socioreligiós d'aquesta festivitat tan important en aquesta zona del país. Cal destacar l'espai destacat que la mostra va reservar a la Picossa, la muntanya més emblemàtica de Móra d'Ebre i de Sant Jeroni, punt de trobada i focus de socialització de diverses generacions, a través de l'experiència de riberencs il·lustres com l'escriptor Artur Bladé i el morenc Antoni Tarré i Escrivà.

Cicle de conferències sobre personatges de la II República a Tarragona

Enguany s'ha volgut commemorar el 90è aniversari de la proclamació de la Segona República i des de l'Arxiu del Port de Tarragona es va programar un cicle de quatre conferències titulat "Personatges de la II República a Tarragona". Els actes van ser presencials, amb els aforaments reduïts que imposaven les condicions sanitàries, però també es van poder seguir en temps real a través del canal de YouTube del Port de Tarragona.

El cicle es va iniciar el dia 4 de maig de 2021 amb la xerrada que Josep-Lluís Carod-Rovira va fer sobre Antoni Rovira i Virgili, insigne escriptor i historiador, corresponçal i polemista republicà.

La segona conferència tingué lloc el dimarts 11 de maig, a les 19 h, i anà a càrrec de Josep Sancho Sancho, doctor en Història, que va parlar sobre un dels polítics més rellevants de les Terres de l'Ebre, Marcel·lí Domingo, polític i escriptor, que fou ministre d'Instrucció Pública en temps de la República. La tercera conferència se celebrà el dimarts 18 de maig, a les 19 h, i va ser pronunciada per Montserrat Duch Plana, doctora en Història i catedràtica d'Història Contemporània de la URVT, la qual va dissertar d'una manera ordenada i amena sobre Macià Mallol Bosch, navilier i polític que fou nomenat governador civil tot just proclamada la República.

La quarta i darrera conferència del cicle va tenir lloc el dimarts 25 de maig, a les 19 h, a càrrec de Jordi Piqué Padró, doctor en Història Contemporània i cap del Servei d'Arxiu i Documentació Municipal de l'Ajuntament de Tarragona. Piqué va parlar de Pere Lloret Ordeix, alcalde de la ciutat de Tarragona en època de la República.

La important tasca de digitalització de l'Hemeroteca Municipal de Tarragona

L'Hemeroteca Municipal de Tarragona ha afegit més de 13.000 noves pàgines de publicacions periòdiques de Tarragona, a disposició per a la consulta en línia. Amb la tasca de digitalització duta a terme el 2020, representen un total de 120 capçaleres i més de 395.000 pàgines de publicacions del període entre 1808 i 2011. L'HMT destaca, com a factor clau d'aquesta bona marxa en el procés de digitalització de premsa històrica, les donacions i les cessions de revistes i diaris que no posseïen i que els ha permès incorporar noves capçaleres, algunes de curta durada, però també exemplars difícils de trobar, i, en alguns casos, completar alguna col·lecció que ja estava digitalitzada però no completa.

És el cas del diari *El Ferrocarril* (1892-1893), adquisició feta per compra de tota la col·lecció, o la cessió i donació d'exemplars de les publicacions *El Recuerdo* (1845), *Los Felius* (1900), *Venus* (1917), *L'Aucell* (1902), *La Copona* (1897-1898), i també s'han completat col·leccions com les de *Gent Jove* (1901-1903), *Niké* (1967-1971), *Batxiller* (1934) o *Patria* (1908). Igualment, s'ha continuat amb la digitalització del *Diario Español*, que actualment es pot consultar fins al desembre del 1976.

Exposició a Montblanc de fons cedits sobre la Transició

El dilluns 15 de març, al claustre de l'Antic Hospital de Santa Magdalena de Montblanc, es va inaugurar l'exposició, visitable fins al final de l'estiu, "Lluita, esperança i llibertat", amb documents del fons Antoni Serrano Cortès i Montserrat Farriol Rodríguez, cedits a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà, entitat organitzadora de l'acte, a través de conveni de dipòsit.

La mostra fa visibles una selecció dels documents que integren el fons, que reflecteixen l'activitat política i social durant el període de la transició democràtica. Inclou documents personals i esborranys d'articles periodístics; també documents referents als moviments veïnals locals, de les primeres eleccions municipals o del Congrés de Cultura Catalana celebrat entre 1975 i 1977; també de l'Assemblea de Catalunya. Destaquen els dedicats al Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN), del qual els productors del fons van ser militants; i no menys, els relacionats amb organitzacions sindicals. Al final s'exposa una curiosa col·lecció d'adhesius, complementada amb una tria dels cartells més representatius.

L'alcalde de Montblanc, Josep Andreu i Domingo, va agrair el dipòsit de documentació i accentuà la impor-

tància del fons, i va afegir que l'exposició, organitzada per l'Arxiu Comarcal, convidava a una reflexió sobre les reivindicacions de l'any 1976, en consonància amb les més actuals. El director de l'Arxiu Comarcal, Josep M. Porta i Balanyà, també valorà molt positivament aquest tipus de cessions particulars i en destacà el recull de produccions impreses i de fotografies.

L'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre amplia el seu fons fotogràfic

El fons fotogràfic d'Àngel Mola Navarro, de Móra d'Ebre, ha estat cedit i ingressat a l'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre (ACRE). Conté 8.209 fotografies i 39 pel·lícules en format súper-8, la majoria sobre la romeria a Sant Jeroni de Móra d'Ebre. És per això un fons d'imatges molt il·lustratiu de la vida social i associativa de Móra d'Ebre dels anys seixanta a noranta del segle passat.

Fotògraf amateur, Àngel Mola (1928-2019) treballà la seva afició estretament relacionada amb l'Agrupació de Fotografia i Cinema de Móra d'Ebre (AFIC). Atret, igualment, per la cinematografia, va projectar alguns films a les principals sales de Móra d'Ebre, els cinemes Moriber i La Avenida. Plenament integrat dins de la vida associativa morenca, prengué part en molts actes socials, present sempre amb la càmera a punt. Això li permeté captar els trets vistosos més significatius de les manifestacions culturals ebrenques. Les seves instantànies esdevenen un fidel reflex de la realitat social de Móra d'Ebre durant la segona meitat del segle XX. La decidida i voluntariosa tasca de recollida de fons fotogràfics que du a terme l'ACRE ha estat el que ha fet possible que gestioni, actualment, un conjunt de vora 80.000 fotografies, resultat de l'ingrés, aquests últims anys, de ben bé una dotzena de fons particulars (Carmel Biarnés, Enric Borràs, Joan Cuxart Vives, Família

Piñol, etcètera). Amb aquests números, i no menys els de les consultes generades, l'ACRE es posa al capdavant del territori en patrimoni en imatge.

El Centre d'Imatges de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona organitza una exposició fotogràfica sobre la Segona República

L'Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona, a través del seu Centre d'Imatges, va organitzar l'exposició "Tarragona republicana, 1931-1936", dins dels actes pels noranta anys de la proclamació de la Segona República ("14 d'abril de 1931: 90 anys de la Segona República"), impulsat per la Comissió de Programes de Memòria de l'Ajuntament, amb la col·laboració de diferents entitats i institucions culturals de la ciutat. L'acte de presentació d'aquesta commemoració va tenir lloc el migdia del dia 14 d'abril d'enguany en un Saló Plenari buit i a porta tancada, però l'acte es va poder seguir pel canal de YouTube de l'Ajuntament.

L'exposició "Tarragona republicana, 1931-1936" s'inaugurava el mateix dia, a les 19 h, i va restar oberta fins a l'11 de juny següent, a l'Espai Turisme (carrer Major, 37). Es componia d'una selecció de fotografies de la ciutat de Tarragona durant la Segona República preses pels fotògrafs locals Hermenegild Vallvé i Gerard Chinchilla.

L'Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona col·labora en la presentació del dietari d'un exiliat

El dimarts 27 d'abril, a les 19 h, tingué lloc a la seu de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona (Espai Tabla-

calera) la presentació del llibre *Salvador Maset i Vidal. Dietari de l'exili a Mèxic i del retorn a la Catalunya franquista (1942-1975)*, a cura de Josep Maria Prats i Domènech, núm. 25 de les publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver (CEHSGO), entitat que organitzava l'acte en col·laboració amb l'AHCT i l'Ajuntament de Tarragona. El presentador fou Esteve Masalles. Alhora, també s'aprofità l'avinentesa per presentar el número 52 de la revista *Kesse*, editada pel CEHSGO conjuntament, igual que el llibre, amb les Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona.

La presentació s'emmarca en la programació dels actes recollits amb el títol "14 d'abril de 1931: 90 anys de la Segona República", commemoració impulsada per la Comissió de Programes de Memòria de l'Ajuntament, amb la col·laboració de diferents entitats i institucions culturals de la ciutat, amb l'objectiu de difondre la rellevància de la Segona República, la Guerra Civil i el franquisme a la ciutat, un programa que acabarà el 15 de desembre i que conté una trentena d'activitats, arts escèniques, conferències, exposicions, presentacions de llibres, tallers i visites guiades.

La Setmana Internacional dels Arxius s'ha commemorat a Móra d'Ebre a través d'una exposició

Els diferents centres arxivístics de l'àmbit tarragoní, tal com fan la resta, han estat projectant i preparant un se-

guit d'activitats per celebrar la Setmana Internacional d'Arxius el juny del 2021. Les iniciatives han estat diverses i variades, i l'enginy i el pragmatisme s'han imposat a les limitacions de la impenitent Covid.

L'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre hi ha contribuït amb la selecció i cessió de diverses fotografies per al muntatge de l'exposició "Arxius amb nom de dones" i l'elaboració d'una notícia sobre Maria Serres i Margalef (la Serra d'Almos, 1901-1963), una de les pioneres del moviment feminista més nostrat, que passà a formar part d'un monogràfic sobre fons de dones als arxius catalans. Igualment, s'han posat a disposició de la consulta telemàtica les "Línies estratègiques (2020-2023)", un document clau per executar els programes arxivístics a la Ribera d'Ebre.

La Setmana Internacional dels Arxius al Port de Tarragona

Com cada mes de juny, la commemoració de la Setmana Internacional dels Arxius ha estat el motiu per al desenvolupament de tota mena d'activitats de difusió cultural, organitzades, elaborades o publicades pels diversos centres arxivístics de la demarcació, o amb la seva col·laboració. Així, l'Arxiu del Port de Tarragona ha organitzat i acollit un taller de conservació documental, una xerrada, una ruta guiada i un concurs fotogràfic:

8-10 de juny. Taller de "Conservació de documents", a càrrec d'Anna Ferran, conservadora restauradora d'obra gràfica i material d'arxiu, en format presencial, de 17.30 a 19.30 h, i aforament molt limitat, i amb retransmissió simultània pel canal de YouTube.

9 de juny. Nova sessió del cicle Tardes a l'Arxiu, amb la intervenció de l'historiador i escriptor Albert Villaró per

parlar sobre "Memòries apòcrifes d'un arxivador de muntanya". L'acte se celebrà a les 19 h i fou retransmès en directe pel canal de YouTube.

12-13 de juny (cap de setmana). Es va participar en una Ruta Patrimonial del Port de Tarragona, amb sengles grups reduïts que, durant 60 minuts i sortint a les 11 h des de l'Escala Reial, al Moll de Costa del port de Tarragona, van recórrer els diferents elements del patrimoni portuari.

7-13 de juny. Al llarg de tota la setmana va restar obert, a través d'Instagram, el concurs de fotografia El Vaixell. En el decurs de la setmana els participants van presentar les seves propostes fotogràfiques amb el tema "Autoretrat d'un vaixell anomenat Arxiu" (instal·lació de Ricard Martínez a la façana de l'Arxiu) i l'etiqueta #VaixellArxiuConcurs. Es van lliurar dos premis: a la millor instantània i a la més creativa.

Reus també se suma a celebrar la Setmana Internacional dels Arxius

L'Arxiu Comarcal del Baix Camp i l'Arxiu Municipal de Reus van programar un seguit d'activitats per commemorar la Setmana Internacional dels Arxius i sumar-se, d'aquesta manera, a la dinàmica que aquests dies és la tònica general en l'àmbit dels arxius. I ho van fer a través de visites guiades, una mostra documental, dues conferències i un taller.

El dimarts 8 de juny, a les 17.30 h, el personal dels arxius organitzà dues visites guiades, separades en el temps, per tal de mostrar les instal·lacions dels equipaments arxivístics i, sobretot, els tresors en patrimoni documental que s'hi conserven.

El dimecres 9 de maig, també a les 17.30 h, s'inaugurà una mostra documental de pergamins amb segells (del fons Municipal i del fons March), recentment restaurats al Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya (CRBMC). A les 19 h, el Dr. Daniel Piñol, professor titular de Ciències i Tècniques Historiogràfiques de la Universitat de Barcelona, pronuncià la conferència "Els pergamins segellats de l'Arxiu", a través de la qual explicà la significació dels segells en els pergamins com a signe de validació i autenticació.

El dijous 10 de juny, a les 18.30 h, el Dr. Pau Castell, professor del departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica de la Universitat de Barcelona, pronuncià la conferència "Per bruixa i metzinera. La càrcer de bruixes al Camp de Tarragona". Va ser un acte que va tenir com a antecedent el celebrat al Casal de les Dones el dia 8 d'abril, en el marc de la restitució de la memòria de les dones condemnades per bruixeria, i va ser presentat per la consellera de Participació, Bon Govern i Serveis Generals, Montserrat Flores Joanpere. A l'acte es va mostrar el llibre d'acords municipals del 1548, on estan documentats els casos de bruixeria de Reus.

Finalment, el divendres 11 de juny, a les 18 h, la restauradora i conservadora Anna Ferran i la coordinadora de l'especialitat de document, obra gràfica i fotografia del CRBMC, Carme Batlliu, van ensenyar el procés de restauració dels pergamins i van dirigir un taller de fabricació d'un segell.

L'aforament de tots els actes va haver de reduir-se i s'hi va requerir inscripció prèvia. Les conferències van ser pujades al web dels dos arxius perquè es poguessin consultar i visualitzar.

Contribució de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona al Dia Internacional dels Arxius

L'Arxiu General de la Diputació de Tarragona (AGDT) es va voler sumar també als actes de celebració del Dia Internacional dels Arxius, que s'escau el 9 de juny, amb un seguit d'activitats de difusió. Els tres actes cabdals van ser la presentació de fons digitalitzats en línia, la presentació d'un llibre i la ciberpublicació d'un audiovisual.

FONS DIGITALITZATS I EN LÍNIA

Els documents seriat més consultats de l'AGDT ja es poden consultar en línia. Els volums registrals de les Actes, el BOPT, el Cens Electoral i alguns expedients de Vies i Obres, que ja havien estat digitalitzats aquests últims anys, s'han pujat a consulta telemàtica a través d'una aplicació de gestió d'arxius que possibilita la seva visualització en línia; també, per descomptat, la seva descàrrega. Cada document du encriptada una marca d'aigua per evitar la utilització fraudulenta del suport. Es tracta d'un conjunt de més de 47.000 documents, als quals està previst que, més endavant, s'hi afegirà la col·lecció de plànols del Cadastre i també el fons d'Imatges. La consulta d'aquests fons digitalitzats es pot fer a través de la URL <https://arxiuenlinia.dipta.cat/>.

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE DE PILAR RIERA FORTUNY SOBRE JOSEP MESTRES MIQUEL

El dia 9 de juny, a les 19 h, la seu a la Canonja de l'AGDT va acollir l'acte de presentació del volum núm. 3 de la col·lecció *El Saurí, Josep Mestres i Miquel, Vilallonga del Camp, 1868-1949. President de la Diputació de Ta-*

rragona i conseller de la Mancomunitat de Catalunya, de 274 pàgines, obra de Pilar Riera Fortuny.

Per esguard de la Covid, es van prendre totes les mesures de seguretat recomanades: l'acte va transcórrer al pati del davant de la façana de l'Arxiu, a l'aire lliure; es va reduir l'aforament a unes quaranta persones, totes amb mascareta, a les quals es va prendre la temperatura en accedir al recinte, i, a mesura que es netejaven les mans amb hidrogel, se les va anar distribuint en seients disposats a una distància de metre i mig l'un de l'altre.

La diputada Sílvia Puerto Lleixà va moderar l'acte, en el qual va intervenir primerament Sergi Borrallo Llau-radó, director de l'AGDT, i tot seguit l'autora del llibre, una agraiada Pilar Riera que explicà de manera amena i col·loquial les vicissituds del seu estudi sobre Josep Mestres i el procés d'elaboració del llibre. Assistiren a l'acte, entre d'altres, el director dels Serveis Territorials de Cultura a Tarragona, Jordi Agràs Estalella, i el director de l'Arxiu Històric de Tarragona, Ricard Ibarra Ollé, a més d'una nodrida representació de la família Mestres de Vilallonga del Camp.

Final de la Presentació. A la taula es poden veure el director de l'AGDT, Sergi Borrallo, la diputada Sílvia Puerto i, al final de tot, l'autora, Pilar Riera. 09-06-2021. Sara Pérez Rodríguez. AGDT.

AUDIOVISUAL SOBRE ELS PLÀNOLS DE REFUGIS ANTIAERIS

Per arrodonir aquesta assenyalada jornada, l'equip de l'AGDT va elaborar un audiovisual per donar a conèixer la col·lecció de plànols de refugis antiaeris que conserva l'AGDT dins del fons de Plànols d'Arquitectura. L'audiovisual es titula Plànols per fer refugis antiaeris, plànols que fan història, i va ser concebut com un producte

senzill, fet amb Shotcut, sense més pretensions que les de difondre amb imatge estàtica aquesta interessant col·lecció de plànols de 1937-1938. Dura tres minuts i el mateix dia 9 de juny va ser pujat al web institucional de la Diputació, des d'on resta a disposició lliure de visualització i també de descàrrega: <https://www.dipta.cat/ca/noticies/mes-de-47000-documents-del-fons-de-larxiu-general-de-la-diputacio-es-poden-consultar>

Qui convocatòries passa, setembres empeny

L'estiu del 1905 (i segurament també el de molts altres anys) es devia fer molt curt per a aquells que havien gaudit de vacances o d'una aturada en els seus quefers laborals. El mes de setembre desapareix aquella calor feixuga i es gaudeix més del bon temps. A més, toca verema, una labor important per als propietaris de raïm en un territori vinícola com era el tarragoní. Això mateix degueren pensar els diputats quan dirigiren la mirada al calendari del 1905, que els marcava la data de la pròxima sessió del Ple de la Diputació. N'havien despatxada una el 29 d'agost, i el president fixà la següent per al dia 12 de setembre. Mal mes per absentar-se de casa, més encara per a aquells que vivien lluny de la capital. Així que, quan arribà el dia 12, el secretari hagué de donar per nul·la la convocatòria: "La sesión de la Diputación convocada para este día por el Sr. Presidente, no ha podido tener lugar por no haber comparecido más que [...]" un grapat de diputats en nombre insuficient per fer quòrum. No hi feia res, se'n convocava una altra i ja estava. Fou per al següent dia 30. Però aquell darrer dia de setembre tornava a repetir-se la història, "por haberse reunido tan solo los Sres. [...]", també en nombre insuficient. I arribada la tardor, s'havia d'inaugurar el segon cicle anual de sessions, acte solemne que presidia el governador civil de manera extraordinària. Era el 2 d'octubre de 1905, i aquell dia no va presidir res, ja que la sessió "no ha podido tener efecto por falta de mayoría legal". Però el governador civil no era com el company de consistori que havien elegit president. El clam del *plantón* devia arribar al cel i degué tenir l'efecte de quadrar aquell personal polític indolent. Ho diem perquè, llavors sí, l'endemà, dia 3 d'octubre, convocada sessió d'un dia per l'altre, hi assistiren onze dels quinze diputats, i els quatre que van faltar se n'excusaren formalment i justificaren la seva absència. Però aquell mes de setembre, desconnectats del treball governatiu, ja no els el trauria ningú...

AGDT, Actes, 1905...

Recensions

ANGLÈS SANAHUJA, Jordi. "Testaments de la Guàrdia dels Prats (1509-1838)". *Podall [en línia]*, 8, (2019), 202-211, <https://www.raco.cat/index.php/Podall/article/view/360379>

Gràcies a la meritòria iniciativa de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona i amb el suport econòmic d'administracions públiques i particulars, s'han pogut digitalitzar de manera progressiva les grans sèries documentals dels fons parroquials que custodia, com són els llibres sacramentals i notariais (especialment testaments i capítols matrimonials).

Alguns estudiosos han aprofitat la facilitat de consulta que ofereix Internet per difondre la informació continguda. En el cas que ens ocupa, així ho ha fet el montblanquí Jordi Anglès Sanahuja, autor de diversos treballs de genealogia de la Conca de Barberà, que ha catalogat els testaments i codicils de la parròquia de la Guàrdia dels Prats. Després d'una introducció metodològica, l'autor presenta les dades dels testadors, com són nom i cognoms, renom, naturalesa, pares, cònjuges, oficis i data.

Ens felicitem per aquesta laboriosa i silenciosa tasca que ajuda en gran manera a localitzar els nostres avantpassats en les recerques històriques. Un bon exemple d'ocupar el temps lliure i compartir-lo amb la resta de societat.

CARNICER TORRENTS, Joan. "El registre d'edificis i solars d'Altafulla de 1921". *Estudis Altafullencs*, 45 (2021), CEA, 135-143

L'Arxiu Històric de Tarragona acull l'antic arxiu de la Delegació d'Hisenda (1850-1976), un fons notablement voluminós (només els seus instruments de descripció abasten un metre lineal de prestatgeria) i molt interessant per a la recerca d'història contemporània, administrativa, fiscal o urbana. Per tal de fer el present treball, d'entre els moltíssims volums que l'integren, l'autor n'ha consultat dos, del 1921: els registres d'edificis i de solars urbans d'Altafulla (reg. 149 i 150).

Són minuciosament descrits pel que fa a mides, format, material i, sobretot, contingut. El registre es compon de 432 assentaments, que per a una població de 717 ànimes toca a una mitjana d'1,87 béns immobles per persona. Hi consten dades com ara el propietari (nom i cognoms i domicili fiscal), la localització (carrer i número), el tipus d'immoble (edifici o solar), la superfície, la distribució en plantes, el valor estimatori, etcètera. Amb aquestes dades s'elaboren anàlisis percentuals sobre la procedència dels propietaris, la distribució dels béns per carrers, l'espai urbà que ocupen, la valoració econòmica que se'ls imputa i la liquidació imposable.

Les conclusions al final ens dibuixen la situació de la tinença de propietat immoble urbana d'una vila catalana de la costa el 1921: el valor total de la propietat urbana altafullenca arribava a les 340.072 ptes., per les quals es cotitzaven anualment fins a 12.896 ptes.; les propietats habitades comprenien uns 23.156 metres quadrats; més de la meitat tenien una superfície modesta entre els 46 i els 75 metres quadrats, etcètera.

CARULLA GRATACÓS, Narcís. "Introducció a l'herbari històric prelinneà patrimonial d'Antoni Martí i Franquès, conservat a l'Arxiu Provincial de Tarragona". *Estudis Altafullencs*, 45 (2021), CEA, 61-82.

L'Arxiu Històric de Tarragona conserva un document molt singular, ja que està format per matèria orgànica. Es tracta d'un parell d'herbaris a cavall entre els segles XVIII i XIX que contenen unes 210 fulles de diferents plantes i propietats, totes formalment i científicament consignades. L'un és de consulta, obra que s'especula que pogués ser del farmacèutic Otó Ferrer o, potser, del físic Francesc Salvà Campillo (1751-1828), atesa la minuciositat que exhibeix en l'anàlisi farmacològica. L'altre, de l'insigne Antoni Martí i Franquès, més modest, emfatitza la localització i la data de recollida de cada exemplar.

Concretament, es tracta d'una col·lecció de classificació prelinneana ordenada a partir de les propietats farmacològiques de cada espècie

vegetal: antiescorbútiques, aperitives, astringents, estomacals, hepàtiques, oftàlmiques, purgants, etcètera. Malauradament, en no haver estat lligades les mostres en paperets encolats, s'han produït moltes pèrdues i el seu estat de conservació s'ha situat a un nivell molt deficient.

Els herbaris s'integren dins del fons personal d'Antoni Martí i Franquès, procedent de l'Hemeroteca de Tarragona i de l'Ajuntament d'Altafulla, que l'any 2017 va cedir-lo a l'Arxiu Històric de Tarragona. És un dels exemples més clars del caràcter altament heterogeni dels diferents suports documentals que poden integrar un arxiu. Val a dir que es conserven altres herbaris a l'Institut Botànic de Barcelona, més antics i amb milers d'exemplars més ben conservats.

VILÀ I NINOT, Núria; PORTA I BALANYÀ, Josep M. "El fons de complement del Paratge Natural de Poblet (forests públiques a la capçalera del Francolí) a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà". Dins: TRULLOLS SÁNCHEZ, Ester; BUQUERAS, Xavier (coord.). *Posar en valor la diversitat i la riquesa del patrimoni. V Jornades sobre el Bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades (l'Espluga de Francolí, 2018)*. Departament de Territori i Sostenibilitat, Paratge Natural d'Interès Nacional de Poblet, 2020, 19-22. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=758835>

Els autors aprofiten la seva comunicació a les V Jornades sobre el Bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades per desgranar una exposició

sobre la creació, a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà (ACCB), d'un fons de complement que aplega una còpia de tota aquella documentació que té a veure amb les forests públiques a la capçalera del Francolí, i que es troba dispersa en diversos centres documentals de la península Ibèrica.

L'arxiu de complement creat ha estat el fruit d'un conveni de col·laboració amb el Paratge Natural d'Interès Nacional de Poblet (PNIN), que va gestionar l'obtenció d'una còpia digitalitzada de la documentació de fins a quatre arxius més: Arxiu dels Serveis Territorials del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació de Tarragona; Arxiu del Paratge Natural d'Interès Nacional de Poblet; Fondo Documental del Monte (Dirección General de Desarrollo Rural y Política Forestal. Secretaría General de Agricultura y Alimentación. Ministerio de Agricultura y Pesca, Alimentación y Medio Ambiente) i Arxiu de l'Ajuntament de l'Espluga de Francolí.

Una vegada van ser a l'ACCB, es van reunir en una col·lecció de més de 450 documents, que ja ha estat degudament catalogada, amb un nou quadre de classificació, i pujada a dos webs per a la seva consulta en línia. Destaca l'existència d'una part gràfica formada per alguns plànols, un dels quals, el de la forest de Comellàs (1963), és reproduït magníficament a les pàgines de la comunicació. _

Casafort (Nulles), set veïns i el gat

Casafort és un bell agregat del municipi de Nulles que, ultra les edificacions que l'integren, no ha tingut mai gaires habitants. Menys encara en temps de guerra. Un bon dia de maig del 1836 el governador civil consultà la Diputació "sobre si cree conveniente que conserve ayuntamiento un pueblo que solo cuenta siete vecinos", tot referint-se a aquest poblat. Els diputats ho tingueren clar: "que no debe tener ayuntamiento una aldea de tan corto vecindario, bajo cualquier aspecto que se mire". Val a dir que llavors entenien com a veí el cap de casa, cap d'una família que, de mitjana, podia ser de quatre o cinc membres més. Així, els set veïns de Casafort representarien, en realitat, una trentena de persones, si bé l'arcaica legislació d'Antic Règim limitava a molt pocs el dret de sufragi i de representació de càrrecs.

AGDT, Actes, 1836, sessió de 03-05-1836, p. 7.

Premsa

BORONAT, JOAN. "Altafulla inicia la digitalització de l'Arxiu Municipal". *Diari de Tarragona* (15-01-2021), 21.

"L'Arxiu Comarcal custodia les pel·lícules del montblanquí Jaume Civit i Solé. La seva vida va estar dedicada a la vila de Montblanc". *Nova Conca* [en línia], 03-02-2021.

Disponible a: <https://www.novaconca.cat/noticia/132400/>

"'L'Àlbum de l'Arxiu' de la Diputació de Tarragona' recorda les Decenals de la Mare de Déu de la Candela de Valls de 1971". *El Vallenc* (05-02-2021), 27.

"El Port de Tarragona publica l'escape room 'El misteri de l'arxivera'". *Reusdigital.cat* [en línia], 19-02-2021.

Disponible a: <https://www.reusdigital.cat/noticia/82845/>

VALLS, CRISTINA. "La revista 'Brum', testimoni d'un 'periòdic d'ideals'. L'Ajuntament de la Selva del Camp digitalitza la publicació sencera. Es tracta de la primera mostra periòdica de premsa escrita del municipi (1931-1933)". *Diari de Tarragona* (01-03-2021), 16.

"Exposició de documents d'activisme polític i social de la transició democràtica a l'Arxiu Comarcal. Els documents formen part del fons Antoni Serrano Cortès i Montserrat Farriol Rodríguez". *Nova Conca* [en línia], 19-03-2021.

Disponible a: <https://www.novaconca.cat/noticia/134784/>

"El Casal de les Dones i l'Arxiu Municipal organitzen un parell d'actes per restituir la memòria de les bruixes. La recerca científica ha demostrat que van ser víctimes del masclisme de l'època". *Reusdigital.cat* [En línia], 04-04-2021.

Disponible a: <https://www.reusdigital.cat/noticia/83890/>

"L'Arxiu Comarcal ha publicat a internet 1.549 unitats documentals del fons notarial. Els documents digitalitzats i pujats a la Xarxa responen al període 1276-1912". *Nova Conca* [en línia], 07-04-2021.

Disponible a: <https://www.novaconca.cat/noticia/135762/>

"L'Arxiu Comarcal de la Conca publica a internet l'arxiu d'imatges de la col·lecció Maties Masalles Ferré. La col·lecció Maties Masalles conté 0,4 metres lineals de documentació textual i 191 fotografies". *Nova Conca* [en línia], 12-04-2021.

Disponible a: <https://www.novaconca.cat/noticia/136060/>

"L'antiga Cooperativa de Mont-roig cedeix el seu fons documental a l'Ajuntament. Els documents recullen els gairebé cent anys de la trajectòria de l'entitat a través d'actes de reunions, llibres de comptabilitat, fitxes dels associats o fotografies d'actes socials com les fires multisectorials". *Diari de Tarragona* (13-04-2021), 21.

"L'Arxiu Comarcal del Baix Penedès digitalitza una gran part del seu fons municipal. Són més de 43.000 imatges que s'han incorporat al portal Arxius en Línia". *Tarragona Digital* [en línia], 19-04-2021.

Disponible a: <https://tarragonadigital.com/baix-penedes/>

"El Arxiu Comarcal del Baix Penedès digitaliza nuevos documentos y miles de imágenes. La acción facilita las consultas a los historiadores". *Diari de Tarragona* (28-04-2021), 21.

RIU, Núria. "Restauradas dos joyas documentales en Tarragona, una de ellas de más de 500 años. El Arxiu Històric de Tarragona restaura dos piezas notariales de un importante valor que ahora se van a digitalizar para hacerlos más accesibles". *Diari de Tarragona* [en línia], 28-04-2021.

Disponible a: <https://www.diaridetarragona.com/tarragona/>

“L'Arxiu Comarcal ingressa les 'Narracions històriques de la vila de Montblanch' de Lluís Vives i Poblet. Aquest patrimoni documental té un alt interès col·lectiu i per tal de garantir-ne la conservació i divulgació es transferirà a l'Arxiu Comarcal”. *Nova Conca* [en línia], 02-05-2021. Disponible a: <https://www.novaconca.cat/noticia/137098/>

“Roca cedeix 53 fotografies de la col·lecció 'El Crucificat' al Museu Bíblic. Les imatges formen part de l'exposició estrenada a Valls i que després ha visitat diferents indrets de Catalunya”. *El Vallenc* [en línia], 04-05-2021. Disponible a: <https://www.elvallenc.cat/actualitat/>

“L'Arxiu Comarcal ingressa diversos manuscrits d'Ismael Balanyà Moix. Coincidint amb el centenari del naixement de l'artista montblanquí”. *Nova Conca* [en línia], 09-05-2021. Disponible a: <https://www.novaconca.cat/noticia/137495/>

“L'Arxiu Comarcal i l'Ajuntament de Montblanc participen en el Congrés d'Arxius de Catalunya
En el context del 18è Congrés d'Arxius i Gestió Documental de Catalunya 'El Preu de l'Ambició. Arxius, Govern de la Dada i Confiança Social'”. *Nova Conca* [en línia], 12-05-2021. Disponible a: <https://www.novaconca.cat/noticia/137770/>

VALLS, Cristina. “Un borgenc per a la memòria. Les Borges del Camp recorda Antonio Parés, la família del qual lliurarà al poble el seu arxiu fotogràfic de més de 100.000 fotos”. *Diari de Tarragona* (16-05-2021), 21.

“Milers de cartes personals de catalans dels segles XVI a XIX donen una mirada alternativa a la història. El contingut epistolar es pot consultar 'online' i procedeix de diversos arxius històrics”. *Mésdigital* [en línia], 19-05-2021. Disponible a: <https://www.diarimes.com/noticies/tarragona/2021/05/19/>

“El fons fotogràfic de Salvador Masdeu ingressarà a l'Arxiu Comarcal. Són aproximadament 250.000 elements fotogràfics generats en gairebé quaranta anys de trajectòria professional”. *Nova Conca* [en línia], 25-05-2021. Disponible a: <https://www.novaconca.cat/noticia/138476/>

“El Ple municipal de Montblanc aplanarà el camí a un nou Arxiu Comarcal de la Conca. Suposarà una inversió de més de dos milions d'euros que finançarà la Generalitat”. *Nova Conca* [en línia], 27-05-2021. Disponible a: <https://www.novaconca.cat/noticia/138603/>

“Actes a Reus per la Setmana internacional dels Arxius”. *Reusdigital.cat* [en línia], 02-06-2021. Disponible a: <https://www.reusdigital.cat/noticia/85028/>

“L'Arxiu del Port celebra la Setmana Internacional dels Arxius amb noves propostes culturals. Les activitats es realitzaran durant tota la setmana del 7 al 13 de juny i són de caràcter gratuït”. *Mésdigital* [en línia], 02-06-2021. Disponible a: <https://www.diarimes.com/noticies/tarragona/2021/06/02/>

“Es jubila Josep M. Porta i Balanyà, director de l'Arxiu Comarcal. La jubilació arriba després de 38 anys de serveis”. *Nova Conca* [en línia], 04-06-2021. Disponible a: <https://www.novaconca.cat/noticia/139058/>

CLARAMUNT, Júlia. “Lluís Pasqual fa 70 anys i dona el seu arxiu personal al Ministerio de Cultura”. *Ara.cat* [en línia], 04-06-2021. Disponible a: <https://www.ara.cat/cultura/>

SABATÉ, Judit. “El reusenc Lluís Pasqual dona el seu arxiu personal al Ministeri de Cultura i Esports”. *Tarragona Digital* [en línia], 04-06-2021. Disponible a: <https://tarragonadigital.com/reus/>

PALLÁS, Marina. “Veus femenines entre vells arxius. Els arxius són una font directa de documentació que poden ajudar a rescatar de l'oblit figures femenines desconegudes que expliquen el nostre pasat”. *Diari de Tarragona* (06-06-2021), 21.

“La Diputació digitalitza 47.000 documents de l'arxiu que es poden consultar en línia. L'aplicació permet consultar publicacions antigues del BOPT, el Cens Electoral i expedients d'obres”. *Reusdigital.cat* [en línia], 09-06-2021. Disponible a: <https://www.reusdigital.cat/noticia/85211/>

“Conferència i taller ‘La restauració dels pergamins amb segell penjant de l’Arxiu de Reus’”. *Reusdigital.cat* [en línia], 10-06-2021.

Disponible a: <https://www.reusdigital.cat/noticia/85245/>

“Una exposició de fotografies antigues als comerços de Montblanc”. *Nova Conca* (en línia), 12-06-2021.

Disponible a: <https://www.novaconca.cat/noticia/139361/>

“Las calles y plazas del Barri Antic de Cambrils se llenan de fotografías. La asociación El Portal del Barri Antic expone 25 imágenes realizadas durante la primera mitad del siglo XX”. *Diari de Tarragona* (17-06-2021), 21.

“L’Arxiu Comarcal de la Ribera d’Ebre ingressa el fons del fotògraf de Móra d’Ebre, Àngel Mola Navarro”. *Ebredigital.cat* [En línia], 18-

06-2021. Disponible a: <https://ebredigital.cat/2021/06/18/larxiu-comarcal-de-la-ribera-debre-ingressa-el-fons-del-fotograf-de-mora-debre-angel-mola-navarro/>

FERNÁNDEZ JOSÉ, Xavier. “Tarragona: Quién te ha visto, quién te ve. Arxiu. La exposición ‘Tarragona refotografiada’ rescata imágenes del pasado de la ciudad y las combina con fotografías actuales”. *Diari de Tarragona* (20-06-2021), 21.

“Una plataforma digital aplega per primer cop la documentació que testimonia l’origen de Catalunya fa mil anys”. *La República* (en línia), 22-06-2021. Disponible a:

<https://www.larepublica.cat/noticies/politica/una-plataforma-digital-aplega-per-primer-cop-la-documentacio-que-testimonia-lorigen-de-catalunya-fa-mil-anys/>

Qualsevol excusa no és bona...

Les guerres carlines van ser terribles convulsions civils que van separar (i a voltes enfrontar) parents de parents, amics d’amics i veïns de veïns. Per això ningú no volia assumir cap protagonisme institucional, sobretot pel que feia al municipi. Les autoritats estatals van haver de forçar els processos electorals i supervisar que es cobrissin els consistoris com fos. A la Diputació, que s’estrenava aquell any, li tocà fer front als mil-i-un estratagemes que els electes s’empescaven per defugir obligacions. Destaquem el cas de Jaume Terrats, d’Horta, que havent estat elegit regidor primer, pretengué renunciar-hi basant-se en el fet que no pagava contribució (requisit bàsic), ja que el patrimoni familiar no era seu, sinó que estava a nom de la seva mare vídua, a tall d’usufructuària. Els diputats, però, no eren ximplers i en sabien més. Les raons de Terrats “están en oposición con el derecho civil de España, que considera siempre los hijos como condóminos, esto es, compañeros en el dominio de los bienes con sus padres. Que, a más de esto, el referido Terrats es el heredero, o sea el donatario de los bienes de sus padres, y por consiguiente el verdadero dueño de la propiedad y consocio del usufructo o producto de los mismos, viviendo como vive, en compañía de su madre viuda”. Tombada l’argumentació esgrimida per tal de ser rellevat de les obligacions municipals, a Terrats no li va quedar altra opció que assumir-les...

AGDT, Actes, 1836, sessió de 03-05-1836, p. 6....

“La recuperació de l’obra escultòrica de Joan Salvadó Voltas”

Una de les característiques que poden definir més bé l’actuació de la Diputació de Tarragona en l’àmbit de les belles arts, a partir de la dècada dels setanta del segle XX, ha estat i és la munificència. La Diputació no s’ha limitat a l’impuls, el suport i la difusió del patrimoni artístic; també ha tingut cura de la seva conservació. Prova evident d’això és la creació del Museu d’Art Modern, expositor de l’art contemporani, però sobretot acollidor i conservador de l’obra dispersa dels principals artistes de les nostres comarques.

A mitjan 1973 la seu del Museu d’Art Modern (Casa Martí) acollia l’Escola Taller d’Art, dirigida per Lluís M. Saumells Panadés (1915-1999), un dels més importants actius de l’art modern a Tarragona, notable pintor i escultor, eficient museòleg i, igualment, incansable promotor i protector de l’obra artística local i comarcal. Sempre amatent a la seva salvaguarda, el 17 de maig de 1973 adreçava al president de la corporació provincial (aleshores, l’advocat Josep Clua Queixalòs) una carta on exposava la seva preocupació pel destí de l’extraordinària obra escultòrica del vila-secà Joan Salvadó Voltas, un artista de la generació de Salvador Martorell que havia treballat a la Sagrada Família, sota les ordres d’Antoni Gaudí, i també a Solsona i a la catedral de Tarragona. Els seus estudis a Barcelona i a París l’havien convertit en un reputat restaurador especialitzat en art gòtic. Voltas es trobava llavors, amb 73 anys, “soltero y sin familia cercana”, i Saumells proposava

l’adquisició pactada de la seva obra (compra a través d’una pensió vitalícia) “por considerar interesante salvar lo que todavía conserva en su taller y enriquecer la importante colección de obras de artistas de nuestra provincia que posee la Corporación, con destino al proyectado Museo de Arte Contemporáneo”.

Joan Salvadó Voltas (s.d.) foto cedida per Miguel Romero Medina (fbk, pujada el 09-05-2021 per Pep Aleu Sendra)

Al mig l'escultor vilasecà Joan Salvador Voltas, rodejat de militars, davant la caserna de Lepant, a Barcelona (c.1920-1925) s.a., Pep Aleu Sendra (p) (fbk, FAPCC, 14h, 07-07-2021)

Amb la carta acompanyava un informe de dues pàgines amb els principals trets biogràfics de Salvadó i breus comentaris sobre la seva obra, essencialment d'imatgeria popular i religiosa, en la qual, lògicament, destacaven les escultures d'àngels, sants i verges i de personatges dels passos de les processons de Tarragona i de Solsona. Per aquest motiu, la major part de la seva obra havia estat destruïda durant la revolució del 1936. Però no tota. Al seu estudi de Vila-seca encara hi tenia "gran cantidad de obras, entre ellas esculturas, relieves, retratos y gran cantidad de modelos". El seu prestigi com a artista havia tornat a repuntar darrerament "por unas reproducciones de indudable valor artístico y decorativo de la Virgen de la Pineda".

Saumells incorporava al dossier un àlbum ple de fotografies de 8 x 10 cm, en blanc i negre, lamentablement indatades, que semblen reproduir el bo i millor de la seva obra escultòrica. L'esmentat dossier, carta, informe i àlbum fotogràfic constitueixen part de l'expedient administratiu que es va seguir per tal d'executar l'adquisició i salvaguarda d'aquest llegat artístic. N'hem seleccionat unes quantes.

En aquesta primera instantània hi veiem la gegantina estàtua d'un serf carregant un cofre sobre l'espatlla

Fitxa Tècnica

Fons/col·lecció: Fons d'imatges de l'AGDT

Suport: Paper imprès

Cromia: B/n

Títol: "Imatgeria de l'escultor Joan Salvadó Voltas"

Datació: [abans del 1973]

Autoria: INC

Procedència: Expedient d'adquisició de l'obra de Joan Salvadó Voltas

Descripció: Estàtua de grans dimensions que representaria un dels serfs dels Reis Mags

Geogràfic: Vila-seca, Tarragonès

dreta. Al darrere, a un costat, hi ha una persona, jove i esprimatxada, en mànigues de camisa i davantal d'obrador, que sembla estar repassant la part del darrere i que ens abelleix identificar amb el nostre protagonista (o tal volta, un dels seus col·laboradors). Això ens portaria a considerar que es tracta de fotografies antigues, d'abans de la Guerra Civil.

La segona fotografia ens mostra una adoració. Són set figures juntes, probablement d'un pas de processó, totes duen amb rostres "gòtics" i un objecte a les mans (àmfora, arqueta), però el més destacable serien les vestimentes i atuells, sobretot pel detall dels plects. Tres de les figures resten dempeus i corresponen, amb tota probabilitat, als tres Reis Mags, ja que els trets físics hi encaixen perfectament.

Fitxa Tècnica

Fons/col·lecció: Fons d'imatges de l'AGDT

Suport: Paper imprès

Cromia: b/n

Títol: "Imatgeria de l'escultor Joan Salvadó Voltas. Adoració"

Datació: [abans del 1973]

Autoria: —

Procedència: Expedient d'adquisició de l'obra de Joan Salvadó Voltas

Descripció: Escena d'una adoració processional, amb sis figures que representen els tres Reis Mags i els seus serfs

Geogràfic: Vila-seca, Tarragonès

En aquesta última fotografia hi veiem un senyor de mitjana edat, ben vestit (americana i corbata), enmig de quatre estàtues una mica més grans. L'home (l'escultor Salvadó?) dirigeix una mirada de veneració cap a una

d'elles, una de les tres verges del conjunt, bellament vestides i amb rostres de dolor i resignació. El detall dels plecs de la roba és extraordinari. Les dimensions fan pensar, novament, en un pas de processó._

Fitxa Tècnica

Fons/col·lecció: Fons d'imatges de l'AGDT

Suport: Paper imprès

Cromia: b/n

Títol: "Imatgeria de l'escultor Joan Salvadó Voltas. Verges"

Datació: [abans del 1973]

Autoria: —

Procedència: Expedient d'adquisició de l'obra de Joan Salvadó Voltas

Descripció: Quatre estàtues (tres verges i un apòstol) d'un pas processional

Geogràfic: Vila-seca, Tarragonès

Diputació Tarragona